

ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی ج.ا.ایران مبتنی بر قابلیت‌های دانشگاه‌های علوم انسانی (نمونه مطالعه: دانشگاه امام صادق(ع))

محمدسعید تسلیمی¹

خلیل نوروزی²

وحید تارویردی‌زاده³

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، ارائه مدل پارادایمی و نظام‌مند توسعه دیپلماسی علمی کشور، مبتنی بر مصاحبه‌های اساتید، خبرگان و متخصصان حوزه دیپلماسی علمی در دانشگاه‌های علوم انسانی بود. **روش:** این پژوهش مبتنی بر راهبرد پژوهشی داده‌بنیاد و بر اساس رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین به دنبال استخراج مدل پارادایمی توسعه دیپلماسی علمی است. بدین منظور ابتدا 18 نفر از اساتید، خبرگان و متخصصان حوزه دیپلماسی علمی در دانشگاه امام صادق(ع) شناسایی و با آنان مصاحبه شد و در مرحله بعد، با فرآوری داده‌ها و مفاهیم، مقوله‌های سطح 1 و سطح 2 مدل پارادایمی استخراج شد. **یافته‌ها:** با طی مراحل پژوهشی داده‌بنیاد، هرکدام از مقوله‌های سطوح 1 و 2 شناسایی شده، با توجه به سختی موضوعی ذیل مقوله‌های پارادایمی شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط واسطه‌ای، راهبردها و مقوله محوری دسته‌بندی شدند. **نتیجه‌گیری:** حرکت به سمت توسعه دیپلماسی علمی، در دانشگاه امام صادق(ع) با توجه به قابلیت‌های پویای آن، شرایط و عوامل ویژه‌ای دارد و ظرفیتهای خاصی را در طراحی‌ها می‌طلبد. ارتقای قابلیت‌های دانشگاه، تقویت جایگاه بین‌المللی ج.ا.ایران، مقابله با کژکارکردهای دیپلماسی علمی در دانشگاه‌های علوم انسانی و تحقق مأموریت ج.ا.ایران نسبت به مستضعفین جهان اسلام، از جمله پیامدها و نتایج پیاده‌سازی چارچوب توسعه دیپلماسی علمی در دانشگاه‌های علوم انسانی است.

واژگان کلیدی: دیپلماسی علمی، ارتباطات بین‌المللی، قابلیت‌های پویا، دانشگاه امام صادق(ع).

◇ دریافت مقاله: 95/07/04؛ تصویب نهایی: 96/03/30

1. دکتری مدیریت و استاد گروه آموزشی مدیریت دولتی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران. تهران - ایران.
2. دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری دانشگاه تهران(نویسنده مسئول)/ نشانی: تهران؛ کارگر شمالی، جنب پل نصر(گیشا)، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران / شماره: 88006477 / Email: k.noruzi@ut.ac.ir
3. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و مدیریت بازرگانی دانشگاه امام صادق(ع). تهران - ایران.

الف) مقدمه

در دهه‌های اخیر، سرعت تغییرات جوامع رشد قابل توجهی داشته است. اکثر تغییرات نیز وابسته به تحول علم و فناوری بوده است که از جمله آنها می‌توان به انقلاب ارتباطات، علوم و فناوری‌های شناختی، فناوری‌های زیستی، پیشرفتهای فضایی و هسته‌ای اشاره کرد. این میزان از رشد و توسعه علمی در حدی بوده که همه حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشورها را به شدت تحت تأثیر خود قرار داده است.

این تأثیرات، به خصوص در ابعاد سیاسی، به اندازه‌ای بوده است که در جهان امروز، «آموزش بُعد چهارم سیاست خارجی است». همکاری آموزشی به منزله نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده روابط دیپلماتیک میان ملتها محسوب می‌شود. در این میان، دانشگاهها که معمولاً به منظور حل مشکلات جوامع پدید آمده‌اند، دستخوش تغییر شده‌اند (نوروزی و همکاران، 1391) و از آنجا که اغلب نخبگان سیاسی از بین دانشگاهیان برگزیده می‌شوند، گسترش اعطای بورسهای بین‌المللی و پذیرش دانشجویان خارجی، به منزله نوعی معرفی فرهنگ و جامعه خود به رهبران سیاسی و مدیران ارشد آینده کشورهای جهان است.

با توجه به نوپا بودن مباحث مربوط به دیپلماسی علمی در دنیا و متفق‌القول نبودن دانشمندان و پژوهشگران این حوزه نسبت به حدود و ثغور آن (برعمادی، 1394)، در ایران نیز این حوزه به‌روز و گسترده پژوهشی، در ابتدای راه خود قرار دارد و از این جهت، ضرورت انعکاس سؤالات این حوزه پژوهشی به دانشگاههای کشور بسیار احساس می‌شود. لذا در این پژوهش، دانشگاههای علوم انسانی کشور به عنوان حوزه پژوهش انتخاب شدند. این انتخاب به دلایل متعددی، از جمله: نقش حائز اهمیت این دانشگاهها در آموزش و تربیت دیپلماتهای مورد نیاز کشور و نیز آموزش و توسعه مفاهیم علوم انسانی و اجتماعی در میان مردم و قشر نخبگانی کشور و ایجاد زمینه‌های علمی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی لازم برای برقراری روابط بین‌المللی و دیپلماتیک با سایر کشورها، انجام شده است.

در بین دانشگاههای علوم انسانی کشور، دانشگاه امام صادق (ع) به دلیل شعار منحصر به فرد آن، که عبارت است از: «دانشگاه اسلامی مرجع» و نیز اهداف خاص آن، از جمله: «تقویت پژوهش به ویژه در جهت تحقق نظامهای معرفتی بر پایه تعالیم اسلام، گسترش مرزهای علوم اسلامی و تحقیقات میان‌رشته‌ای بین علوم اسلامی و علوم انسانی/ اجتماعی و ارائه دستاوردهای آن و نیز تنظیم و تقویت مستمر ارتباط با سایر مراکز علمی، به ویژه مراکز علمی همسو و استفاده کنندگان از خدمات و دستاوردهای دانشگاه شامل مراکز علمی حوزوی و دانشگاهی، نهادها و دستگاههای نظام جمهوری اسلامی ایران، عموم مردم ایران اسلامی و کشورهای اسلامی و سایر کشورهای جهان» و در مجموع، فعالیتها و ساختار این دانشگاه، به صورت خاص و متمایز از سایر دانشگاههای علوم انسانی کشور بدل شده است؛ به طوری که می‌توان از آن به عنوان تجربه‌ای متفاوت و متمایز در کشور نام برد که دیپلماسی علمی از ابتدای تأسیس آن به عنوان مأموریت اصلی این دانشگاه مد نظر مؤسسان آن بوده است. با توجه به توضیحات ارائه شده در سوابق و پیشینه دانشگاه امام صادق (ع)، تجارب فراوانی در زمینه دیپلماسی علمی مشاهده می‌شود که به کرات در متن مصاحبه‌ها نیز به آنها اشاره شده است. از آن جمله می‌توان به تجربه دانشگاه در استفاده از اساتید خارج از کشور برای تدریس در حوزه تخصصی خود، شناسایی و ثبت نام دانشجویان مستعد خارجی برای تحصیل در

دانشگاه، پذیرش گروه‌های علمی و دانشگاهی متعدد از کشورهای مختلف اروپایی و آفریقایی برای آشنایی با دانشگاه و معرفی تولیدات علمی آن اشاره کرد. پژوهشگران با توجه به مطالب ذکر شده، این دانشگاه را به عنوان نمونه مطالعه پژوهش خود انتخاب کردند.

ب) ادبیات پژوهش

1. مروری بر ادبیات دیپلماسی علمی

یک) چستی دیپلماسی

واژه دیپلماسی از نمونه واژه‌هایی است که در حوزه‌های مختلف علوم سیاسی و روابط بین‌الملل از معانی مختلفی دارد و از دیدگاهها و ابعاد گوناگونی تعریف شده است. آلا دیوش و تونوچیان در کتاب «دیپلمات و دیپلماسی» ضمن ارائه 46 تعریف از واژه دیپلماسی، یادآور شده‌اند که هر یک از تعاریف، بیانگر جنبه‌ای از دیپلماسی‌اند؛ اما در نهایت، این تعریف را از فرهنگ روابط بین‌الملل لانگمن می‌پذیرند: «عمل هدایت روابط میان دولت‌ها از طریق نمایندگان رسمی» (آشنا و جعفری، 1386). بنابر این، دیپلماسی در معنای عام خود، کلیه اقداماتی را که یک دولت در روابط خارجی خود در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تجاری، مالی، فناوری، امنیتی و نظامی انجام می‌دهد، شامل می‌شود. (توام، 1384)

دو) دوره‌های دیپلماسی

دیپلماسی قدمتی به بلندای تاریخ تشکیل اجتماعات بشری دارد. در نگاه قدسی، فرشتگان و انبیای الهی را که در مأموریتی خردمندانه و با نرم‌افزاری از امانتداری و صداقت و صمیمیت و خیرخواهی، پیام الهی را هنرمندانه به بشر ابلاغ می‌کردند، باید نخستین دیپلمات‌ها و عمل آنها را دیپلماسی به حساب آورد. با این وجود، در یکی از تقسیم‌بندی‌های ادبیات روابط بین‌الملل، تاریخ روابط دیپلماتیک را مشتمل بر سه دوره دانسته‌اند: دوره قدیم¹ (تا 1815)، دوره کلاسیک² (تا 1919) و دوره مدرن یا نوین (گنجی‌دوست، 1387). جدول 1، خلاصه‌ای از دوره‌های گذار دیپلماسی از سنتی تا نوین را نمایش می‌دهد.

جدول 1: دوره‌های دیپلماسی

دوره	ویژگی‌ها	ضعفها
دیپلماسی دوران باستان / قدیم	پیش از شکوفایی فرهنگ یونان، در تمدنهای اولیه ایران، هند، چین و مصر، دیپلماسی رواج داشته است. استفاده در میان اقوام و ملل مختلف در مصر و نامه‌های پیامبر اسلام به رؤسای ایران، بیزانس، حبشه و مصر، نمونه‌های بارزی از آن هستند. (گنجی دوست، 1387)	سطح پایین روابط، کمبود امکانات ارتباطی، طولانی بودن مسیرهای ارتباطی، عدم انسجام در کنشگران بین‌المللی و ... باعث شده است تا سطح بسیار نازلی از دیپلماسی در این دوران تجلی داشته باشد.
دیپلماسی کلاسیک	دولت-شهرهای ایتالیا، که در اواسط قرن پانزدهم ظهور یافتند، پایه‌گذار کلان‌الگوی این دیپلماسی شدند. تأسیس سفارتخانه‌های دائمی برای نخستین بار توسط این دولتها و به منظور اطلاع مستمر از وضعیت سایر دولت-شهرها صورت پذیرفت. تشکیل کنگره و ستفالی و استقرار سیستم دولت-ملت، رواج و نظم روابط مستمر دیپلماتیک میان کشورها. شکوفایی دیپلماسی کلاسیک در قرن 19. دیپلمات؛ واسطه، مذاکره‌کننده حرفه‌ای، صدای حاکم و نماینده اقتدار کشورش محسوب می‌شد.	روابط دیپلماتیک بسته و به دور از چشم مردم و حتی گاه کاملاً مخفی باقی می‌ماند. کمبود امکانات ارتباطی در اقصی نقاط جهان، وضعیت خاص دولت-ملتها، حاکم بودن اصل توازن قوا و بی‌اعتمادی کنشگران به همدیگر و در نتیجه سطح پایین ارتباطات در میان آنها، باعث شد تا دیپلماسی، صرفاً به ابزاری برای چانه‌زنی در شرایط حساس تبدیل شود.
دیپلماسی مدرن / نوین	دیپلماسی مجموعه‌ای از فعالیت‌های صلح‌آمیز بوده و شفاف‌سازی فاصله بین دیپلماسی و اقدامات قهرآمیز، از دستاوردهای دیپلماسی نوین است. (بارستون، 2014) دیپلماسی مدرن از طیف گسترده‌تری برخوردار بوده و تعابیری چون: دیپلماسی انرژی، دیپلماسی رسانه، دیپلماسی شهری، دیپلماسی اقتصادی، دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی علم و فناوری از محصولات این دوره محسوب می‌شود. دیپلماسی به مثابه ابزاری برای مذاکره، محلی از اعراب ندارد. (همان) فضای دیپلماسی، فضایی مملو از بازیگران گوناگون، ابزارهای متنوع، زمینه‌ها و موضوعات جدید و متعدد است.	ورود جنای کشورها به فضای چنین دیپلماسی‌ای، درصدی از تسامح را به مسئولین و دیپلمات‌های آنها نسبت به سیاستها و اهداف آن کشورها تحمیل می‌کند. ورود و پذیرش برخی از انواع این نوع دیپلماسی میزان قابل توجهی از وابستگی‌های سیاسی-اقتصادی را برای کشورها به همراه دارد. گسترش چنین روابطی میان کشورها، قرار گرفتن در معرض آسیب‌های ناشی از جهانی شدن را برایشان در پی دارد. تضعیف و نابودی تدریجی خرده فرهنگ‌های ملی.

سه) مروری بر انواع دیپلماسی نوین

با گذشت زمان، بروز برخی تحولات از جمله: بهبود ارتباطات ناشی از پیشرفت شگرف فناوری‌ها، اعتقاد به قدرت افکار عمومی و توسعه مفهوم منافع مشترک، باعث ارتقا و تحول در عرصه دیپلماسی سنتی (هارولد،¹ 1960) و مجموع این تحولات، منجر به ورود مفهوم دیپلماسی به شکل نوین آن شد. شکل نوین دیپلماسی با توجه به نیازهای عصر جدید، دارای شاخه‌های متعددی است که از آن جمله می‌توان به دیپلماسی عمومی، دیپلماسی اقتصادی، دیپلماسی انرژی و دیپلماسی علم اشاره کرد.

چهار) رویکردهای سه‌گانه به دیپلماسی علم

ریشه تاریخی تقسیم‌بندی دیپلماسی علم به سه رویکرد اصلی مربوط به ژانویه سال 2010 میلادی است. در این تاریخ، انجمن آمریکایی پیشرفت علوم با همکاری انجمن سلطنتی¹ انگلیس، نشست علمی را با عنوان پیشگامان نوین دیپلماسی علم در لندن برگزار کرد. در این نشست، رویکردهای متفاوت دیپلماسی علم و فناوری ذیل سه رویکرد ذیل تعریف شدند (انجمن سلطنتی):

الف- علم در دیپلماسی: بسیاری از چالشهای امروزه ملت‌های مختلف در دنیا به طور عمده در ماهیت و گستره جهانی‌اند و رد پای علم و (یا) فناوری را چه در علت و چه در راه‌حلهای آنها می‌توان مشاهده کرد. در واقع، علم در دیپلماسی، اشاره به نقش علم و فناوری در بیان مصالح برای آگاهی‌بخشی و پشتیبانی از اهداف سیاست خارجی است. به عبارت بهتر؛ علم در دیپلماسی، مجهز کردن تصمیم‌گیران بین‌المللی به دانش علمی و ملزومات حریف آمدن بر رقیب در روابط پیچیده علم و فناوری است.

ب- دیپلماسی برای علم: این سبک، به تسهیل همکاری‌های بین‌المللی، چه بر اساس اولویتهای راهبردی بالا به پایین برای انجام تحقیقات و چه همکاری‌های فردی میان دانشمندان و محققان اشاره دارد.

ج- علم برای دیپلماسی: یعنی استفاده از علم برای کمک به ساخت و ارتقای روابط بین‌المللی، به خصوص جایی که این روابط دچار فشار و تنش در روابط رسمی شده باشند. (دیویس و پاتمن،² 2015)

پنج) تجارب داخلی و بین‌المللی از دیپلماسی علم

تفکیک رویکردهای دیپلماسی علم و فناوری، در حوزه نظری است و به معنای تفکیک در واقعیت نیست. به عبارتی؛ این امکان وجود دارد که اقدامی انجام شود و از نظر نتایج در چند دسته قرار گیرد. برای نمونه، در ادامه به معرفی موارد و تجارب مهم داخلی و بین‌المللی پرداخته می‌شود که بیانگر اهتمام کشورهای مختلف به توسعه دیپلماسی علمی است و نیز مشاهده می‌شود که در برخی موارد اشاره شده، کشور مجری چند رویکرد مختلف را همزمان مد نظر قرار داده است.

1. Royal Society
2. Davis & Patman

جدول 2: نمونه‌هایی از تجارب داخلی و بین‌المللی دیپلماسی علم

مجرى	سال	اقدام	نتيجه
دانشگاهيان آمریکا و شوروى	1959	آغاز تبادلات میان‌دانشگاهی دو کشور آمریکا و شوروى	امکان همکاری دولتهای دو کشور از طریق ایجاد شبکه‌هایی از ارتباطات و آشکار ساختن مدل‌هایی برای تعامل
انجمن پیشرفت علوم آمریکا	2008	تأسیس مرکز دیپلماسی علم	استفاده از علم برای ایجاد پل‌هایی میان کشورها و ارتقای همکاری‌های علمی به عنوان یک فاکتور ضرورى سیاست خارجی
باراک اوباما ¹	2009	سخنرانی در دانشگاه الازهر قاهره با عنوان «یک شروع مجدد» و تقاضای همکاری بیشتر در تعاملات با جهان اسلام از طریق علم، فناوری و نوآوری و همچنین شکل‌دهی به تعاملات بین دانشمندان آمریکا با دانشمندان جهان اسلام	رفع چالش‌های دیپلماتیک بین کشورهای خاورمیانه با آمریکا، اتحادهای راهبردی بلندمدت و همکاری‌های سودآور برای آمریکا
علی اکبر صالحی و ارنست مونیز ²	2015	حضور در مذاکرات هسته‌ای ایران با گروه 5+1	مذاکرات علمی این دو دانشمند در طول این مدت (کمک دانشمندان به دیپلماتها در مذاکرات بین‌المللی)

2. مروری بر ادبیات راهبرد

به طور سنتی، شرکتها برای پاسخ به سؤالات «کسب و کار ما چیست؟»، «مشتریان ما چه کسانی‌اند؟» و «ما به دنبال برطرف کردن کدام دسته از نیازهای آنها هستیم؟»، سراغ بازار و شرایط حاکم بر آن می‌رفتند (گرات، 2010³). ذیل این رویکرد که بازار محور نامیده می‌شود، اندیشمندان بزرگی مانند مایکل پورتر به نظریه پردازی و ارائه مدل‌های متعددی پرداخته‌اند. اما بعدها نسبت به این رویکرد نقدهایی وارد شد؛ از جمله اینکه، به هر حال در دنیایی که ترجیحات و اولویتهای مشتریان به شدت متغیرند و هویت مشتریان و فناوری‌های خدمت‌دهی به آنان دائم تغییر می‌کند، راهبرد مبتنی بر بازار ممکن است ثبات و سازگاری مورد نیاز برای هدایت راهبرد در بلندمدت را فراهم نیاورد (لویت، 1960⁴). در مقابل، پاسخ پیشنهادی آنها برای تدوین راهبرد در محیط‌های بی‌ثبات، رویکرد منبع‌محور را شکل داد. این رویکرد ادعا می‌کند زمانی که محیط بیرونی در حالت تغییرات پیاپی به سر می‌برد، خود شرکت بر حسب دسته‌ای از منابع و قابلیت‌هایش، ممکن است مبنای پایدارتری برای تعریف هویتش باشد.

در واقع؛ تأکید فزاینده بر نقش منابع و قابلیت‌ها به عنوان مبنایی برای راهبرد، نتیجه دو عامل است (گرات، 2010): یا محیط‌های صنعت یک شرکت بسیار ناپایدار شده‌اند؛ بنابراین، تمرکز بر منابع و قابلیت‌های درونی نسبت به بازار بیرونی مبنای مطمئن‌تری برای تدوین راهبرد است، یا تا حد زیادی آشکار شده که مزیت رقابتی در مقایسه با جداییت صنعت، سرچشمه اصلی سودآوری ممتاز شرکت است.

1. Barack Obama
2. Ernest Moniz
3. Grant
4. Levitt

ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی ج.ا.ایران مبتنی بر ... ♦ 165

رویکرد مبتنی بر منبع، مفاهیم ضمنی عمیقی برای تدوین راهبرد شرکتهای دارد. زمانی که درگیری اصلی راهبرد انتخاب صنعت و جایگاه یابی باشد، شرکتهای تمایل دارند تا راهبردهای مشابهی را اتخاذ کنند. دیدگاه مبتنی بر منبع، در مقابل بر یکتایی و بی نظیر بودن هر شرکت تأکید دارد و عقیده دارد کلید سودآوری، کار کردن مشابه سایر شرکتهای نیست؛ بلکه بیشتر، بهره برداری از تفاوتهاست.

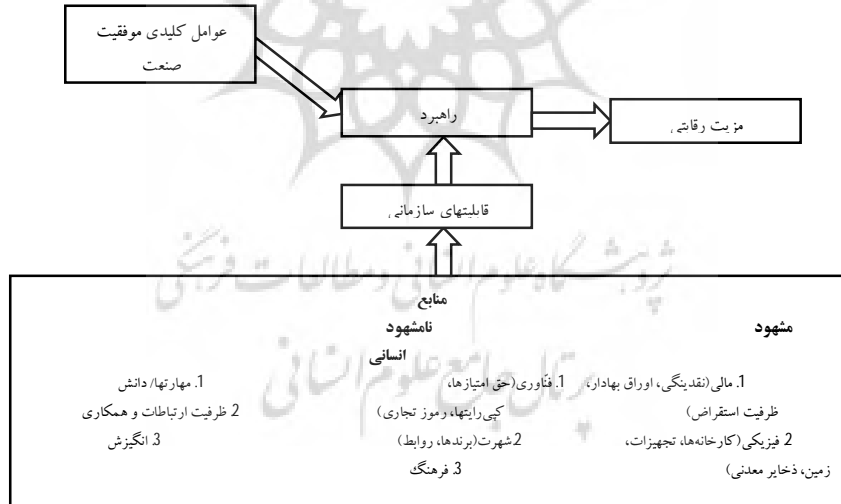
یک) تمایزات و ارتباطات مفهومی منابع و قابلیتها

تمایز بین منابع و قابلیتهای شرکت مهم است. منابع، داراییهای موکد شرکت است؛ اما قابلیتها، چیزهایی اند که شرکت می تواند انجام دهد. منابع، جداگانه مزیت رقابتی ارائه نمی کنند؛ آنها بایستی با یکدیگر عمل کنند تا قابلیت سازمانی خلق کنند (همان). در شکل 1، انواع منابع سازمان و روابط میان منابع، قابلیتها و مزیت رقابتی نشان داده شده است.

شکل 1: انواع منابع سازمان و روابط میان منابع و قابلیتهای سازمان

دو) چستی قابلیتهای پویا

در تعریف دقیق قابلیتهای پویا، بحثهای متعددی انجام شده است. از جمله این تعاریف می توان به تعریف آیزنهاوت و مارتین¹ (2000) اشاره کرد که قابلیت پویا را «هر قابلیتی می دانند که به یک سازمان اجازه می دهد منابعش را برحسب سازگاری و تغییر، پیکربندی مجدد کند». زولو و وینتر² (2002) تعریف دقیق تری ارائه می کنند؛ از نظر آنان، قابلیت

1. Eisenhardt & Martin
2. Zollo & Winter

پویا «یک الگوی ثابت و آموخته شده از مجموعه فعالیتهایی است که از طریق آنها سازمان به طور سیستماتیک روندهای عملیاتی¹ خود را با هدف ارتقای اثربخشی ایجاد² و اصلاح³ می‌کند». اما در این میان، تعریف تیسبه و همکاران⁴ (1997) که تعریف کامل‌تری به نظر می‌رسد، به عنوان تعریف مختار برای پژوهش در نظر گرفته می‌شود. آنان اصطلاح قابلیت‌های پویا را به «توانایی شرکت برای یکپارچه کردن⁵، ساختن⁶ و پیکربندی مجدد⁷ شایستگی‌های درونی و بیرونی، به منظور پاسخگویی به محیط‌های به سرعت در حال تغییر⁸ اطلاق می‌کنند».

ج) روش تحقیق

در دهه‌های گذشته، تأکید بر روش‌شناسی کیفی، جایگزین تفوق و برتری روش‌شناسی کمی شده است. یکی از مهم‌ترین راهبردهای پژوهش کیفی، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است (داناوی فرد و امامی، 1386). چارمز⁹ (2000) بیان می‌کند که نظریه‌داده‌بنیاد در مقابل مطالعات کمی مطرح شد و با استفاده از قابلیت‌های این روش بود که امروزه شاهد بالندگی و شکوفایی پژوهش‌های کیفی هستیم.

1. نظریه‌داده‌بنیاد

راهبرد نظریه‌مفهوم‌سازی بنیادی، نوعی روش‌شناسی عمومی برای تدوین نظریه‌هاست (نوروزی و همکاران، 1393). نظریه‌داده‌بنیاد توسط گلاسر و استراوس¹⁰ ابداع و در کتاب مشهور آنان با عنوان «کشف نظریه‌داده‌بنیاد»¹¹ (1967) منتشر شد. آنان این روش را یکی از بنیادی‌ترین کشف‌های روش‌شناختی در علوم اجتماعی قلمداد کردند که می‌تواند به تولید معرفت متقن و باورپذیر منتهی شود (گلاسر و استراوس، 1967). به عبارتی؛ نظریه‌داده‌بنیاد یکی از انواع روش‌های پژوهش کیفی است که هدف اصلی آن بیان فرایندهای اجتماعی و پرورش نظریه است (استروبرت و کارپنتر، 2011). نظر گلاسر و استراوس آن بود که نظریه‌سازی بر اساس و با ارجاع به داده‌ها از طریق فرایندی صورت گیرد که آن را تحلیل استقرایی توصیف کرده‌اند. به نظر آنان، این فرایند به ساخت نظریه‌ای می‌انجامد که مناسب و کاربردی پذیر خواهد بود؛ به این معنا که ضمن توضیح و تبیین پدیده مورد مطالعه، آن را در عمل نیز پیش‌بینی می‌کند (گلاسر و استراوس، 1967). در جمع‌بندی می‌توان گفت که نظریه‌داده‌بنیاد عبارت است از کشف و استخراج نظریه از داده‌هایی که به طور منظم در فرایند تحقیق اجتماعی به دست آمده‌اند. (استراوس، 1994)

1. Operating Routines
2. Generate
3. Modify
4. Teece, Pisano & Shuen
5. Integrate
6. Build
7. Reconfigure
8. Rapidly Changing Environment
9. Charmaz
10. Glaser & Strauss
11. Grounding Grounded Theory
12. Streubert & Carpenter

2. مراحل راهبرد نظریه داده‌بنیاد

کرسول¹ سه رهیافت متمایز² در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد را با عناوین نظام‌مند،³ نوظهور⁴ و ساختگرا⁵ مطرح کرده است. در این پژوهش به تناسب هدف آن، از رویکرد نظام‌مند بهره گرفتیم که نسبت به سایر رویکردها، تجویزی‌تر است (گلاسر و استراوس، 1967). رهیافت منتخب به نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، بر لزوم استفاده از چند گام مشخص به منظور تحلیل داده‌ها تأکید می‌کند (استراوس و کوربین، 1990)⁶ که به طور خلاصه به شرح ذیل است:

- **کدگذاری باز:**⁷ نامگذاری مفاهیمی که بیانگر رویدادهای قطعی و دیگر نمونه‌های پدیده‌هایند.
- **کدگذاری محوری:**⁸ رویه‌هایی که از طریق آنها، داده‌ها در فرایندی مستمر با هم مقایسه می‌شوند تا پیوند بعد از کدگذاری باز بین مقوله‌ها مشخص شود.
- **کدگذاری انتخابی:**⁹ فرایند انتخاب مقوله محوری، پیوند نظام‌مند آن با دیگر مقوله‌ها، ارزشگذاری روابط آنها و درج مقوله‌هایی که نیاز به تأیید و توسعه بیشتری دارند.

3. گردآوری داده‌های پژوهش

با توجه به اینکه هدف این مقاله در بررسی نمونه مطالعه، ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی مبتنی بر قابلیت‌های دانشگاه امام صادق (ع) بود، مصاحبه‌شوندگان می‌بایست به گونه‌ای انتخاب می‌شدند تا از طرفی جنبه اطلاعاتی و پشتیبانی نظری و ایده‌پردازی در زمینه دیپلماسی علمی دانشگاه امام صادق (ع) را تأمین کنند و از طرفی بر قابلیت‌های پویای این دانشگاه تسلط داشته باشند. لذا افراد مد نظر پژوهش برای انجام مصاحبه، از از بین اعضای چهار گروه مدیریت دولتی و سیاستگذاری عمومی، بازرگانی، صنعتی و مالی دانشکده معارف اسلامی و مدیریت، همچنین دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، دانشکده معارف اسلامی و حقوق، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد و نیز از میان مسئولان روابط عمومی دانشگاه و دانش‌آموختگان متخصص و پژوهشگر حوزه دیپلماسی علم و فناوری انتخاب شدند. مجموع افراد منتخب و مصاحبه‌شده به 18 نفر رسید. مشخصات مصاحبه‌شوندگان در جدول 3 ارائه شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1. Creswell

2 وی تعبیر Grounded Theory Designs را به کار برده که ما ترجمه رهیافتهای نظریه‌پردازی داده‌بنیاد را مناسب دانستیم. در حقیقت: وی معتقد است سه گونه طرح برای این روش به وجود آمده که ناشی از سه رهیافت نسبت به این روش است.

3. Systematic Procedure

4. Emerging Design

5. Constructivist Approach

6. Strauss & Corbin

7. Open Coding

8. Axial Coding

9. Selective Coding

جدول 3: مشخصات مصاحبه‌شوندگان

تعداد	مشخصات مصاحبه‌شوندگان
12 نفر	استاد، پژوهشگر و آشنا به عرصهٔ دیپلماسی علمی
6 نفر	متخصص و فعال در زمینهٔ دیپلماسی علمی

با توجه به تعداد بالای مصاحبه‌ها و حجم بسیار زیاد اطلاعات اولیهٔ جمع‌آوری شده، می‌بایست برای مرحلهٔ بعد، این حجم از اطلاعات کدگذاری می‌شدند. کدگذاری نوعی تحلیل عمیق است که در آن داده‌ها، کلمه به کلمه بررسی و در نهایت، کدها از لابه‌لای واژه‌ها یا عبارات استخراج می‌شوند (نوروزی و همکاران، 1391). برای کدگذاری اولیه باید داده‌ها را کلمه به کلمه و خط به خط بازبینی کرد. نسخهٔ اولیه هر مصاحبه، انبوهی از داده‌ها را به همراه دارد که باید مطالعه شوند تا از میان آنها مضامین پژوهش استخراج شوند. این عنوانها را باید به صورت عبارات کوتاه درآورد. کلمات و عبارات مشابه ممکن است در مصاحبه تکرار شوند؛ لذا باید تمامی آنها را در نظر گرفت و عبارات مشترک را یک گروه قرار داد.

در جدول 4، مراحل طی شده برای اولین مصاحبه، مطابق با راهبردهای نظریهٔ داده‌بنیاد منعکس شده است. با توجه کثرت مفاهیم مستخرج از مصاحبه¹ و جلوگیری از مطوّل شدن بیش از اندازهٔ مقاله، تنها به بخشی از مفاهیم مستخرج اشاره می‌شود:

جدول 4: بخشی از کدگذاری اولیه و مقوله‌بندی مصاحبه شماره 1

نکات کلیدی مصاحبه PM	مفاهیم مستخرج	مقوله‌ها (سطح 1)	مقوله‌ها (سطح 2)
دانشگاه ما خیلی ستادمحور است.	ستادمحوری دانشگاه	ستادمحوری	چالشهای ناشی از تحولات عمدهٔ مدیریتی دانشگاه
ما ظرفیتهای شخصی بسیار بسیار خوبی در دانشگاه داریم ولی ساختار به ما کمک نمی‌کند.	ظرفیتهای شخصی بالا	اساتید توانمند	منايع مبتنی بر اساتید
معلوم نیست که ما در عرصهٔ بین‌الملل می‌خواهیم چه بکنیم	ابهام در هدفگذاری بین‌المللی	ابهام در اهداف	فقدان نقشهٔ راه توسعه STD
شعار مرجعیت اولاً تازه آمده بالا سر دانشگاه هنوز هم به نظر می‌رسه مابه‌ازاهاش تعبیه و طراحی نشده است.	نیود مابه‌ازاهای ساختاری شعار مرجعیت	شکاف میان ساختار و اهداف بین‌المللی	فقدان نقشهٔ راه توسعه STD
جریان دانشجویان خارج از کشور که قبلاً در دانشگاه تجربه شده، اینها یک جریان ثابت، عمیق مستمر نبوده.	جریان ثابت، عمیق و مستمر نبودن پذیرش دانشجویان خارج از کشور	اختلال ساختاری در پذیرش دانشجویان خارجی	چالشهای ناشی از تحولات عمدهٔ مدیریتی دانشگاه
آموزش جدی زبان انگلیسی و عربی نمود همین جریانی است که ما قرار بوده که افتتاح علمی به سوی بیرون داشته باشیم	آموزش زبان عربی و انگلیسی، نموده‌های ساختاری هدف افتتاح علمی در دانشگاه	اهمیت روابط بین‌المللی	چشم‌انداز و اهداف دانشگاه امام صادق

1 در اولین مصاحبه در مجموع به 107 مفهوم دست یافته شد.

ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی ج.ا.ایران مبتنی بر ... ♦ 169

مقوله‌های سطح 2 جدید شناسایی شده در 17 مصاحبه انجام شده دیگر، در جدول 5 منعکس شده است. طی انجام مصاحبه‌ها مشاهده شد که پس از مصاحبه یازدهم، دیگر هیچ مقوله جدیدی حاصل نشد که در جدول با علامت خط تیره مشخص شده‌اند.

جدول 5: بخشی از مقوله‌های سطح 2 جدید سایر مصاحبه‌ها

کدها	مقوله‌ها(سطح 1)	مقوله‌ها(سطح 2)
مصاحبه شماره 2	کمک به توسعه سایر کشورهای اسلامی	تحقق مأموریت ج.ا.نسبت به مستضعفین جهان اسلام
مصاحبه شماره 3	پذیرش دانشجویان خارجی	طراحی و اجرای برنامه جامع توسعه قابلیت‌های مربوط به STD دانشجویان
	کمک به توسعه سایر کشورهای اسلامی	-----
	توسعه روابط علمی با دانشگاه‌های جهان اسلام	بین‌المللی سازی دانشگاه
مصاحبه شماره 4	ضعف مدیریتی مسئولان دانشگاه	سیطره راهبردهای درون گرایانه و ملی بر راهبردهای بین‌المللی در مدیریت دانشگاه
	ترغیب دانشجویان به وظیفه‌گرایی	-----
مصاحبه شماره 5	کمک به توسعه سایر کشورهای اسلامی	تحقق مأموریت ج.ا.نسبت به مستضعفین جهان اسلام
	فساد اداری(حاکم پر) دستگاه‌های دیپلماسی کشور	-----
مصاحبه شماره 6	وجود واحدهای رسمی دروس حوزوی	آموزش معارف اسلامی
	جذب وقوفات برای تأمین مالی اجرای راهبردهای دانشگاه	تشویق واقفین برای تخصیص وقوفات با کاربرد بین‌المللی
مصاحبه شماره 7	مراقبت‌های خاص دانشجویان و اساتید در کسب روزی حلال	رزق حلال
	رابطه استاد شاگردی	اخلاق
مصاحبه شماره 8	نزدیکی مأموریت و اندیشه دانشگاه به مأموریت و اندیشه نظام	-----
	همدلی و همکاری اعضای هیئت علمی	سبک زندگی منابع انسانی دانشگاه
مصاحبه شماره 9	تشویق به تولیدهای حداقلی دانشجویان مبتدی به واسطه برگزاری جشنواره‌ها و گردهمایی‌ها	-----
	دغدغه مندی دانشجویان به اسلامی سازی جامعه	دل‌بستگی به اصول و مبانی انقلاب
مصاحبه شماره 10	به روز بودن اعضای هیئت علمی دانشکده	-----
	میل به توفیق طلبی مترکّم در گروه‌های دانشکده	-----
مصاحبه شماره 11	وجود واحدهای درسی مازاد آموزش زبان‌های خارجی	آموزش زبان‌های خارجی
	قابلیت ایجاد و زایش تیم‌های هم افزا و مکمل	-----
مصاحبه شماره 12	استفاده از فرصت‌های مطالعاتی	-----
	زمینه مشترک دغدغه‌های دانشجویان	-----
مصاحبه شماره 13	وجود رسالت دینی و اجتماعی در دانشجویان و استادان و دانش‌آموختگان	حضور انقلابیون و دغدغه‌مندان نظام در سطوح سیاستگذار دانشگاه
	رشد ناشی از فعالیت در دانشگاه	-----
در مصاحبه‌های شماره 12 تا 18 که هفت مصاحبه پایانی بودند، مفهوم و مقوله سطح 1 و 2 جدیدی حاصل نشد که نشان از تحقق اشباع مفهومی در پژوهش دارد.		

در جدول 6، به طبقه‌بندی مقولات سطح 1 و 2 و نکات کلیدی کدگذاری شده که از مصاحبه با خبرگان به دست آمده، پرداخته شده است. گفتنی است با توجه به تعداد بسیار زیاد کدها و مقوله‌های سطح 1 و 2 مستخرج از

مصاحبه‌ها و این نکته که در صورت انعکاس تمامی این دستاوردها حجم مقاله به دو یا سه برابر میزان فعلی افزایش پیدا می‌کند، لذا تنها به انعکاس بخشی از کدها و مقوله‌های سطح 1 در مقاله پرداخته می‌شود که در جدول 6 نمونه‌های آنها قابل مشاهده است.

جدول 1. دسته‌بندی مقوله‌های سطح 1 و 2 ذیل مقوله‌های پارادایمی و نمایش کدگذاری‌های مرتبط

مقوله پارادایمی	مقوله‌های سطح 2	مقوله‌های سطح 1	کدگذاری‌ها
پایامدها	ارتقای قابلیت‌های دانشگاه در توسعه STD، تقویت جایگاه بین‌المللی ج.ا.ایران از طریق STD، کز کارکردهای STD در دانشگاه امام صادق، تحقق مأموریت ج.ا. نسبت به مستضعفین جهان اسلام	تحقق هدف مرجعیت علمی، کمک به صدور انقلاب اسلامی، کمک به ارتقای جایگاه نظام جمهوری اسلامی در نظام بین‌الملل	.PM41 .PM21 .PM20 .PM64 .PM63 .PM42 .PM93 .PM67 .PP369 .PP368 PP370
راهبردها	مرجعیت دانشکده‌ها در اقیانوسهای آبی حوزه STD، بسترسازی ستادی دانشگاه برای تسریع و تسهیل انجام فعالیتهای صف توسط دانشکده‌ها و گروههای علمی	افزایش اختیارات دانشکده‌ها در تصمیم‌گیری، پشتیبانی برند دانشگاه از فعالیتهای بسیج دانشجویی دانشگاه در راستای تقویت کشورهای مستضعف جهان اسلام	.PM95 .PM11 .PM3 .PM99 .PM98 .PN18 .PM100 PN134 .PN127
علی	منابع مبتنی بر اساتید، چشم‌انداز و اهداف دانشگاه امام صادق، تجارب موجود در زمینه دیپلماسی علم، منابع مبتنی بر دانشگاه	اساتید توانمند، اهمیت روابط بین‌المللی، تجارب موفق دانشگاه در روابط بین‌الملل، وجود واحدهای درسی مازاد آموزش زبانهای خارجی	.PM19 .PM15 .PP26 .PN1 .PM104 .PP360 .PP359 .PP27 PP363
واسطه‌ای	چالشهای ناشی از تحولات عمده مدیریتی دانشگاه، فقدان نقشه راه توسعه STD، درونگرایی علمی-سیاسی دانشکده‌ها	ستادمحوری، تمرکز بالا، موانع ساختاری برگزاری سفرهای خارجی، عدم برنامه‌ریزی مختص دانشجویان خارجی، افول سطح علمی و فرهنگی دانشگاه (اساتید، مسئولان)	.PM4 .PM2 .PM1 .PP343 .PP1 .PO173 PP349
زمینه‌ای	امکان دسترسی به اقصی نقاط جهان، زمینه‌های بین‌المللی توسعه دیپلماسی علم، تقاضاهای بین‌المللی توسعه دانشگاه	امکان دسترسی به اقصی نقاط جهان، زمینه‌های بین‌المللی توسعه دیپلماسی علم، وجود رسالت دینی و اجتماعی در دانشجویان و استادان و دانش‌آموختگان	.PM87 .PM76 .PM75 .PN53 .PN16 .PN10 PO6 .PN54

د) جمع‌بندی و شرح مدل پارادایمی دیپلماسی علمی

محققان در این پژوهش، در گام اول با شناسایی اساتید، خبرگان و افراد آشنا و فعال در عرصه دیپلماسی علمی که ویژگی‌های لازم برای پیشبرد سؤالات پژوهش را داشتند، شناسایی کرده و پس از انجام مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی و جمع‌بندی آنها، به پیمودن گامهای راهبرد نظریه داده‌بنیاد پرداختند. طی این گامها، مفاهیم و مقوله‌های سطح 1 و 2 بر اساس مدل پارادایمی استراوس و کوربین و مقوله‌های سطح 2 با توجه به سنجیت مفهومی خود، ذیل مقولات پارادایمی مدل، دسته‌بندی شدند.

در این پژوهش، مقوله محوری «حساسیت رقابتی» به عنوان پدیده محوری چارچوب توسعه دیپلماسی علمی در دانشگاههای علوم انسانی شناسایی شد و در مرکز توجه مدل پارادایمی قرار گرفت تا سایر مقوله‌ها به آن مرتبط

ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی ج.ا.ایران مبتنی بر ... ♦ 171

شوند. در واقع؛ مقوله محوری صورت ذهنی از پدیده‌ای است که اساس فرایند است و در اینجا حساسیت رقابتی، اساس چارچوب توسعه دیپلماسی علم و فناوری است.

- 1- شرایط علی، شرایطی است که بر مقوله محوری (حساسیت رقابتی) تأثیر می‌گذارد. به تعبیر شفاف‌تر، شرایطی است که اگر ایجاد نشود، اصلاً نمی‌توانیم به حساسیت رقابتی برسیم. از جمله شرایط علی شناسایی شده در مدل پارادایمی عبارتند از: منابع مبتنی بر اساتید، چشم‌انداز و اهداف دانشگاه امام صادق و تجارب موجود در زمینه دیپلماسی علم.
- 2- شرایط زمینه‌ای، به شرایطی اطلاق می‌شود که بسترهای انجام اقدامات و راهبردها به شمار می‌روند. اهم شرایطی که در این پژوهش به دست آمد، عبارتند از: امکان دسترسی به اقصی نقاط جهان، زمینه‌های بین‌المللی توسعه دیپلماسی علم، تقاضاهای بین‌المللی توسعه دانشگاه، وجود نظامات حقوقی - سیاسی مساعد برای پذیرش روابط علمی با کشورها، وجود زمینه‌های علمی در دانشگاه برای ارتباطات بین‌الملل و حساسیت نسبت به مسائل مهم کشور و جهان.
- 3- در هر موقعیتی همواره عواملی وجود دارند که مانع اجرای راهبردها هستند. در مدل پارادایمی از این موانع با عنوان شرایط واسطه‌ای نام برده می‌شود، که برخی موارد احصا شده در پژوهش عبارتند از: چالشهای ناشی از تحولات عمده مدیریتی دانشگاه، فقدان نقشه راه توسعه STD، سیطره راهبردهای درون‌گرایانه و ملی بر راهبردهای بین‌المللی در مدیریت دانشگاه، ولنگاری سیاسی در دستگاههای فعال سیاست خارجی و دیپلماسی کشور.

بخش دیگر مدل پارادایمی، شامل راهبردهایی است که می‌باید در راستای تحقق مقوله محوری انجام شوند. راهبردها در واقع همان تجویزهای مدل برای برهم زدن وضع موجود و ارتقا و پیشبرد آن به سمت وضع مطلوب‌اند. مرجعیت دانشکده‌ها در اقیانوسهای آبی حوزه STD، بسترسازی ستادی دانشگاه برای تسریع و تسهیل انجام فعالیتهای صف توسط دانشکده‌ها و گروههای علمی، ایجاد و حمایت از نهادهای تبلیغی دانشجویی فعال در عرصه بین‌الملل، از جمله راهبردهای مورد توجه پژوهش‌اند.

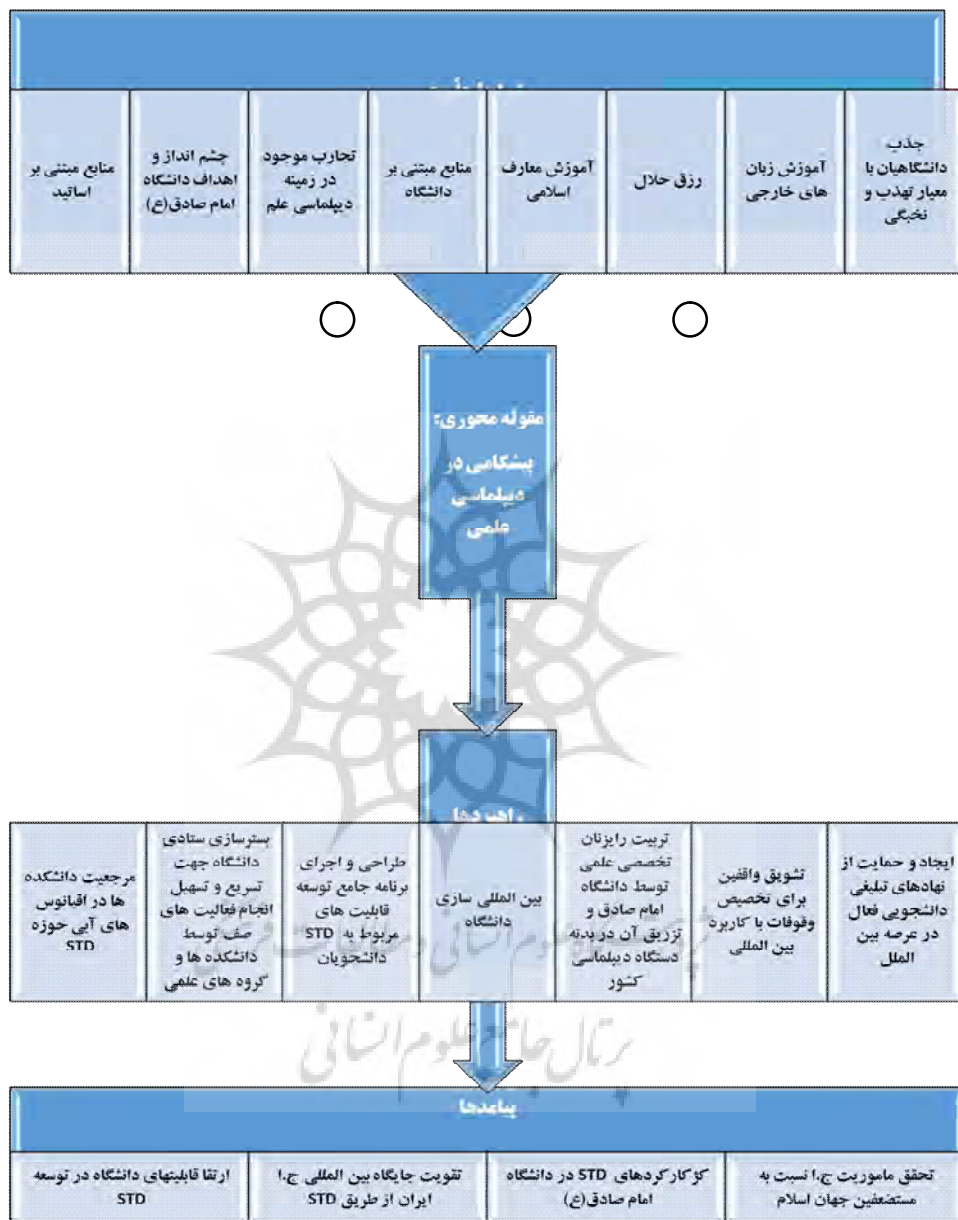
در نهایت نیز مدل به پیامدها اشاره می‌کند که نتیجه کارکرد درست مدل پارادایمی در فرایند تحقق مقوله محوری‌اند. به عبارتی؛ پیامدها همان خروجی‌ها و پیش‌بینی مدل از آینده است، که در این پژوهش عبارتند از: ارتقای قابلیتهای دانشگاه در توسعه STD، تقویت جایگاه بین‌المللی ج.ا. ایران از طریق STD، کژکارکردهای STD در دانشگاه امام صادق (ع) و تحقق مأموریت ج.ا. نسبت به مستضعفین جهان اسلام.

پیشنهادها

با توجه به مجموع مطالعات و پژوهشهای انجام گرفته، پیشنهادهای ذیل برای انجام پژوهشهای آتی پژوهشگران در راستای ارتقای دانش و حل مسائل حوزه دیپلماسی علمی ارائه می‌شود:

1. طراحی و ارائه الگوی ساختاری مناسب برای آماده‌سازی ساختاری دانشگاهها برای پیگیری و اجرای وظایف مربوط به دیپلماسی علمی.
2. انجام مطالعات تطبیقی سایر دانشگاهها و پژوهشکده‌های مطرح جهان، برای الگوگیری در امر دیپلماسی علمی.
3. مطالعه و طراحی الگوهای بومی از نهادهای علمی مستقل برای رشد دیپلماسی علمی کشور.
4. مطالعه و طراحی مدل‌های برندینگ و تصویرسازی دانشگاهی در سطح بین‌الملل، در راستای اهداف دیپلماسی علمی.

شرایط واسطه‌ای:

- چالش‌های ناشی از تحولات عمده مدیریتی دانشگاه
- فقدان نقشه راه توسعه STD
- درونگرایی علمی - سیاسی دانشکده‌ها
- روند نزولی حساسیت علمی، سیاسی دانشجویان
- عدم تشویق STD توسط سیاست‌های دولتی
- محدودیتهای بین‌المللی نظام ج.ا.ایران
- سیطره راهبردهای درون‌گرایانه و ملی بر راهبردهای بین‌المللی در مدیریت دانشگاه
- ولنگاری سیاسی در دستگاه‌های فعال سیاست خارجی و دیپلماسی کشور

شرایط زمینه‌ای:

- حضور انقلابیون و دغدغه‌مندان نظام در سطوح سیاستگذار دانشگاه
- وجود نظامات حقوقی - سیاسی مساعد برای پذیرش روابط علمی با کشورها
- وجود زمینه‌های علمی در دانشگاه برای ارتباطات بین‌الملل
- حساسیت نسبت به مسائل مهم کشور و جهان
- زمینه‌های بین‌المللی توسعه دیپلماسی علم
- پشتیبانی‌های خانواده‌های دانشگاهیان
- امکان دسترسی به اقصی نقاط جهان
- تقاضاهای بین‌المللی توسعه دانشگاه
- سبک زندگی منابع انسانی دانشگاه
- حفظ استقلال مالی
- حفظ استقلال مدیریتی
- اعتماد واقفین به دانشگاه
- اخلاق
- قدرت تحلیل سیاسی
- دل‌بستگی به اصول و مبانی انقلاب

منابع

- آشنا، ح. و ن. جعفری هفتخوانی (1386). «دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی؛ پیوندها و اهداف». دانش سیاسی، ش 5: 179-206.
- دانایی فرد، ح. و س.م. امامی (1386). «استراتژی پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد». اندیشه مدیریت، ش 2: 69-97.
- قوام، ع. (1384). «از دیپلماسی مدرن به دیپلماسی رسانه‌ای». پژوهش حقوق و سیاست، ش 17: 7-18.
- گنجی دوست، م. (1387). «تحولات دیپلماسی در عصر اطلاعات». سیاست، ش 38(1): 185-212.
- میرعمادی، ط. (1394). «مدل تحلیل دیپلماسی علم و فناوری در یک کشور». رهیافت، ش 59: 1-16.
- نوروزی، خ؛ ج. آزادی احمدآبادی، م. جوادی، م. اکبرزاده و ا. اکبرزاده (1393). «تأمین مالی خیرانه دانشگاهها: شناسایی الزامات و کژکارکردها (مطالعه موردی دانشگاه امام صادق)». تحقیقات مالی - اسلامی، ش 7: 167-196.
- نوروزی، خ؛ م. باقری کنی، ج. آزادی احمدآبادی و م. نوروزی (1391). «ارتقای قابلیت‌های پویا در دانشکده‌های مدیریت جمهوری اسلامی ایران - مورد مطالعه: دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع)». مدیریت در دانشگاه اسلامی، ش 3: 423-446.
- Ashena, H. & N. Jafari (2007). "Public Diplomacy and Foreign Policy, Links and Objectives". *Political Knowledge*, 5: 179-206.
- Barston, R. (2014). *Modern Diplomacy* (Fourth Edition ed.). New York: Routledge.
- Charmaz, C. (2000). *Grounded Theory: Objectivist and Subjectivist Methods*. Sage.
- Danaeefard, H. & S.M. Emami (2007). "Qualitative Research Strategies: Meditations on Grounded Theory". *Management thought Quarterly*, 2: 69-97.
- Davis, L.S. & R.G. Patman (Eds.) (2015). *Science Diplomacy: New Day or False Dawn?*. World Scientific.
- Eisenhardt, K.M. & J.A. Martin (2000). "Dynamic Capabilities: What Are They?". *Strategic Management Journal*, 1105-1121.
- Ghanjidoost, M. (2008). "Diplomacy Developments in the Information Age". *Politics Quarterly*, 38(1): 185-212.
- Ghavam, E. (2005). "From Modern Diplomacy to Media Diplomacy". *Law and Politics Research*, 17: 7-18.
- Glaser, B. & A.L. Strauss (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Berlin: Aldine de Gruyter. Retrieved from <http://books.google.de/books?id=rtiNK68Xt08C>
- Grant, R.M. (2010). *Contemporary Strategy Analysis*. Seventh Edition. United Kingdom: John Wiley & Sons.
- Harold, N. (1960). *Diplomacy*. New York: Oxford University Press.
- Levitt, T. (1960). "Marketing Myopia". *Harvard Business Review*, 24-47.
- Mir Emadi, T. (2015). "A Model for Analyzing the Diplomacy of Science and Technology in a Country". *Approach*, 59: 1-16.

- Norouzi, Kh.; J. Azadi, M. Javadi, M. Akbarzadeh & A. Akbarzadeh (2014). **“Beneficial Financing of Universities: Identifying Requirements and Dangers (Case Study of Imam Sadiq University)”**. *Islamic Finance Research*, 7: 167-196.
- Norouzi, Kh.; M. Bagheri, J. Azadi & M. Norouzi (2012). **“Promoting a Dynamic Capabilities of the Islamic Republic of Iran Business Schools: the School of Management and Islamic thought, Case Study: University of Imam Sadiq”**. *Management in Islamic University*, 3: 423-4
- Royal Society (n.d.). **New Frontiers in Science Diplomacy**. London: Royal Society.
- Strauss, A.L. & J. Corbin (1990). **Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques**. Los Angeles: Sage.
- Strauss, A.L. (1994). **Qualitative Analysis for Social Scientists**. England: Cambridge University Press.
- Streubert, H.J. & D.R. Carpenter (2011). **Qualitative Research In Nursing Advancing Humanistic Imperative**. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Teece, D.J.; G. Pisano & A. Shuen (1997). **“Dynamic Capabilities and Strategic Management”**. *Strategic Management Journal*, 509-533.
- Zollo, M. & S.G. Winter (2002). **“Deliberate Learning and the Evolution of Dynamics”**. *Organization Science*, 339-351.

